

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Kultuuriväärtused ja ruumiloome

Riin Alatalu, PhD

Eesti Kunstiakadeemia

ICOMOS

Millest me üldse räägime?

pärand/ pärija

kodulugu

mälestus

mälestis

mälumaastik

mäluasutus

mälupilt

endine

eelajalooline

vana

kasutuseta

muinas

muinasjutt

muistend

monument

monument/ mneme kr k mälu

monumentum ld k –poliitiline,

hoiatav ja moralistlik

kohamälu/identiteet

Parim muinsuskaitse:

- Ajast ees
- Väärtushinnanguid hoidev, loov ja kujundav
- Omanikku toetav
- Kogukonna õigusi austav ja toetav
- Põhineb ühistööl ja vastutuse jagamisel
- Näeb pärandit kui võimalust
- Näeb suurt pilti

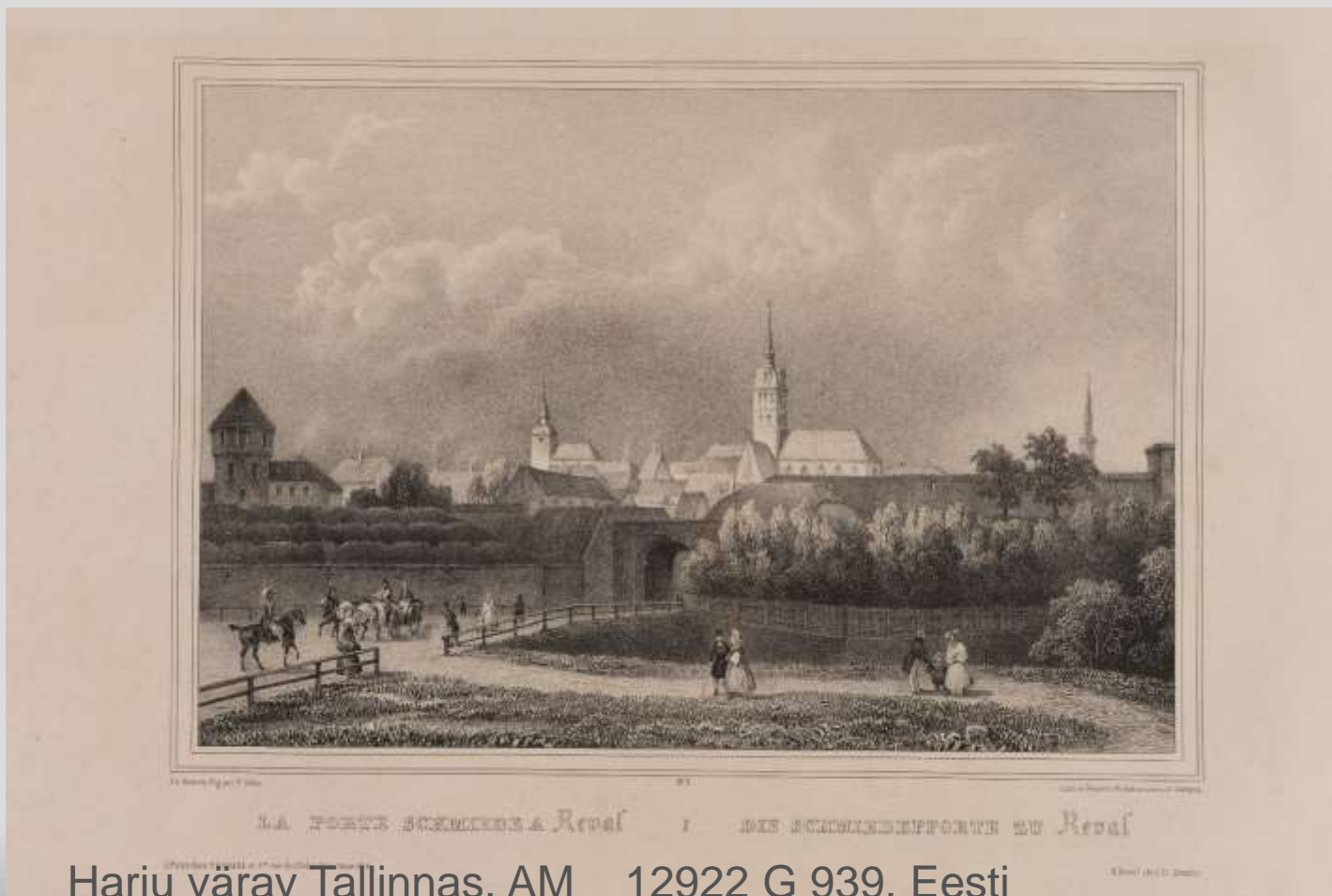
Austus eelkäijate loodu vastu on püsiväärtus

Riidekirst, OSM 2 207 P 151, Setomaa Muuseumid, Obinitsa Muuseum, <http://www.muis.ee/museaalview/3247819>
pilmavaip, ERM HM E 839, Eesti Rahva Muuseum, <http://www.muis.ee/museaalview/1242077>

Muinsuskaitse ongi pidur, ei maksa tormata...

Harju värav Tallinnas, AM _ 12922 G 939, Eesti
Ajaloomuuseum SA,
<http://www.muis.ee/museaalview/3350599>

Murrangud

EAA.2111.1.13306.15

Võidupüha tähistamine Tallinnas 23.06.1937,
rahvas tantsimas Vabaduse väljakul, keskel
võidutuli, taustal valgustatud EEKS-Maja

Väärtused
on pidevas
muutumises

EFA.697.10.2885

Nõmme, Glehni loss., TTÜM F 5857, Tallinna Linnamuuseum,
<http://www.muis.ee/museaalview/2217383>; Glehni (Hohenhaupti) loss 1920. aastatel (foto osta.ee)
Glehni loss ehitustööde ajal, 1970.-ndad a., TTÜM F 5434, Tallinna Tehnikaülikooli Muuseum,
<http://www.muis.ee/museaalview/2606460>; Rukki, Urve (AIS) 2010

Muinsuskaitse piirangute eesmärk on võtta aega mõtlemiseks

TAASTAME
EESTI LAULUPEO
HÄLLI -
TARTU MAARJA
KIRIKU

Ka Sina võid olla
kirikuehitaja!

Anneta telefonidel
900 1842 5€
900 1941 10€
900 2019 50€

Tartu Maarja Kiriku Sihtasutus
kogub kiriku taastamiseks
sihtotstarbelisi annetusi

Swedbanki kontole
EE132200221021269201

Narva Ristija Johannese kirik (Jaani kirik) , AM _ 4567:98 F 16145, Eesti Ajaloomuuseum SA, <http://www.muis.ee/museaalview/2538072>
Korteralamu, nn hruštšovka Lutsu 16 ja Jaani kirik Tartu vanalinnas, EAM Fk 19166, Eesti Arhitektuurimuuseum, <http://www.muis.ee/museaalview/3730961>

Pärnu Nikolai tänav (oli 1928. - 1940. a. Jüri Vilmsi tänav), ERM Fk 2977:14, Eesti Rahva Muuseum, <http://www.muis.ee/museaalview/2676666>

Terminoloogia

kehtivad seadused ja arengukavad hoiduvad kultuuripärandi termini täpsemast määratlemisest.

Muks: § 4. Aineine kultuuripärand

- (1) Aineine kultuuripärand on inimtekkelised või inimese ja looduse koosmõjul tekkinud esemed ja keskkonnad, millel on ajalooline, arheoloogiline, kultuuriline või esteetiline väärtus.
- (2) Ainelise kultuuripärandi kaitse hõlmab kultuuriväärtusega asjade ja maa-alade väljaselgitamist, uurimist ja dokumenteerimist, populariseerimist, mälestiseks, muinsuskaitsealaks või arheoloogiliseks leiukohaks tunnistamist ning nendega seotud tegevuste reguleerimist.

§ 5. Vaimne kultuuripärand

- (1) Vaimne kultuuripärand on põlvest põlve edasi antavad tavad, esitus- ja väljendusvormid, teadmised, oskused ning nendega seotud tööriistad, esemed, artefaktid ja kultuuriruumid, mida kogukonnad, rühmad ja mõnel juhul üksikisikud tunnustavad oma kultuuripärandi osana ning hoiavad elavas ja loovas kasutuses.
- (2) Vaimse kultuuripärandi kaitse tähendab tingimuste loomist vaimse kultuuripärandi elujõulisuse tagamiseks. See hõlmab muu hulgas vaimse kultuuripärandi väljaselgitamist, uurimist, dokumenteerimist ja populariseerimist.

Faro konventsioon

- kultuuripärand - minevikust pärinev ressursside rühm, mida inimesed määratlevad, sõltumata selle omandilisest kuuluvusest, oma pidevas muutumises olevate väärtuste, uskumuste, teadmiste ja traditsioonide peegelduse ning väljendusena. See sisaldab kõiki keskkonna aspekte, mis tulenevad inimeste ja kohtade vahelisest vastastikusest mõjust läbi aja;

Sõnavara

Muinsuskaitseadus:

Restaureerimine

Konserveerimine

Renoveerimine: puudub

Rekonstrueerimine: § 34

Rikkumisega tekitatud kahju on suur, kui mälestise või muinsuskaitsealal asuva ehitise autentsust on märkimisväärselt kahjustatud ning selle terviklikkuse taastamine eeldab ühe või mitme kultuuriväärtusliku osa asendamist koopiaga või rekonstrueerimist.

Ehitusseadustik:

Restaureerimine: puudub

Konserveerimine:

§ 129. Puurkaevu ja -augu konserveerimine

- Muinsuskaitseamet
- Muinsuskaitse Nõukogu
- Ekspertnõukogud

- ICOMOS Eesti Komitee
- Eesti Muinsuskaitse Selts
- Eesti Konservatorite Ühing

Koostöö KOV-dega

Halduslepingud

- TLPA muinsuskaitseosakond; 1998
- Tartu
- Narva
- _____
- Haapsalu
- Pärnu
- Viljandi

Muinsuskaitseseadus

- Riik ja kohaliku omavalitsuse üksused arvestavad oma ülesannete täitmisel kultuuripärandi kui avaliku väärtusega ning teevad omavahel koostööd, et toetada kultuuripärandi säilimist ja kasutuses hoidmist.
- Kohaliku omavalitsuse üksus ja riigi haldusorganid arvestavad oma ülesannete täitmisel mälestiste, muinsuskaitsealade ja nende kaitsevöönditega, arheoloogiliste leiukohtade ja veealuse kultuuripärandiga ning kooskõlastavad seaduses sätestatud juhtudel ametiga haldusaktide eelnõud ning teatisekohustusega tegevuste lubamise, mille ese on seotud mälestise, muinsuskaitseala, nende kaitsevööndi, arheoloogilise leiukoha või veealuse kultuuripärandiga.

https://digiteek.artun.ee/fotod/loputood/magister/event_id-281

Riiklik kaitse, alates 1925

-
- ajalooline looduslik pühapaik 16
- ajaloomälestis 1280
- arheoloogiamälestis 6712
- ehitismälestis 5277
- kunstimälestis 13326
- muinsuskaitseala 12
- tehnikamälestis 51
- UNESCO maailmapärandi objekt 4
- veealune mälestis 106
- KOKKU 26784 (vallas 13070, kinnis 13700)

Kaitse alla võetud 2021

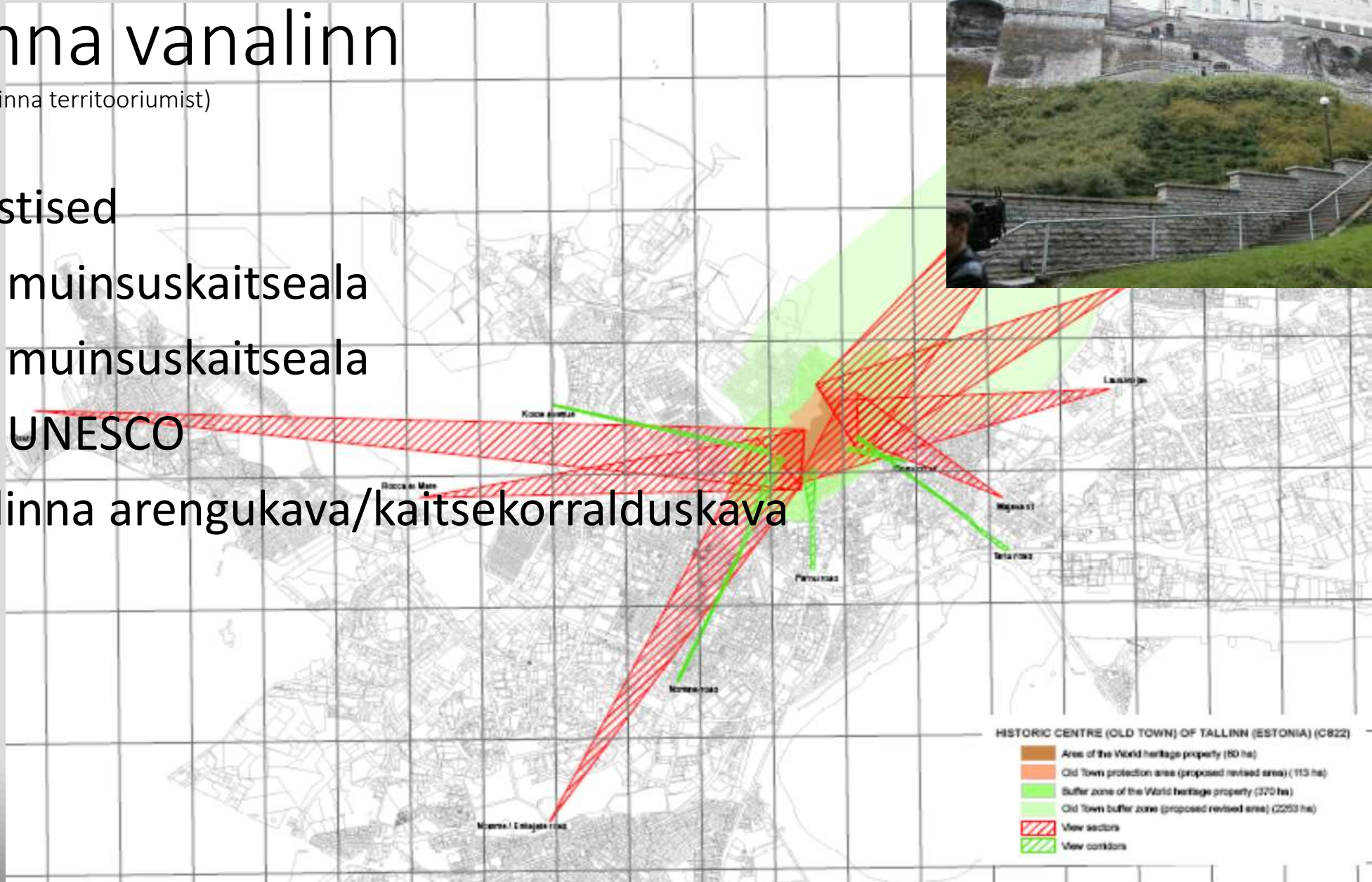
- 14 ristimetsa
- Sillamäe kalmistu (ajutine kaitse, arheoloogia)
- Viljandi raekoja kell-ajanäitaja (1932 AEG)

Tallinna vanalinn

(1966 0,07% linna territooriumist)

- Mälestised
- 1947 muinsuskaitseala
- 1966 muinsuskaitseala
- 1997 UNESCO
- Vanalinna arengukava/kaitsekorralduskava

Vanalinnade kaitsetsoonid 1973

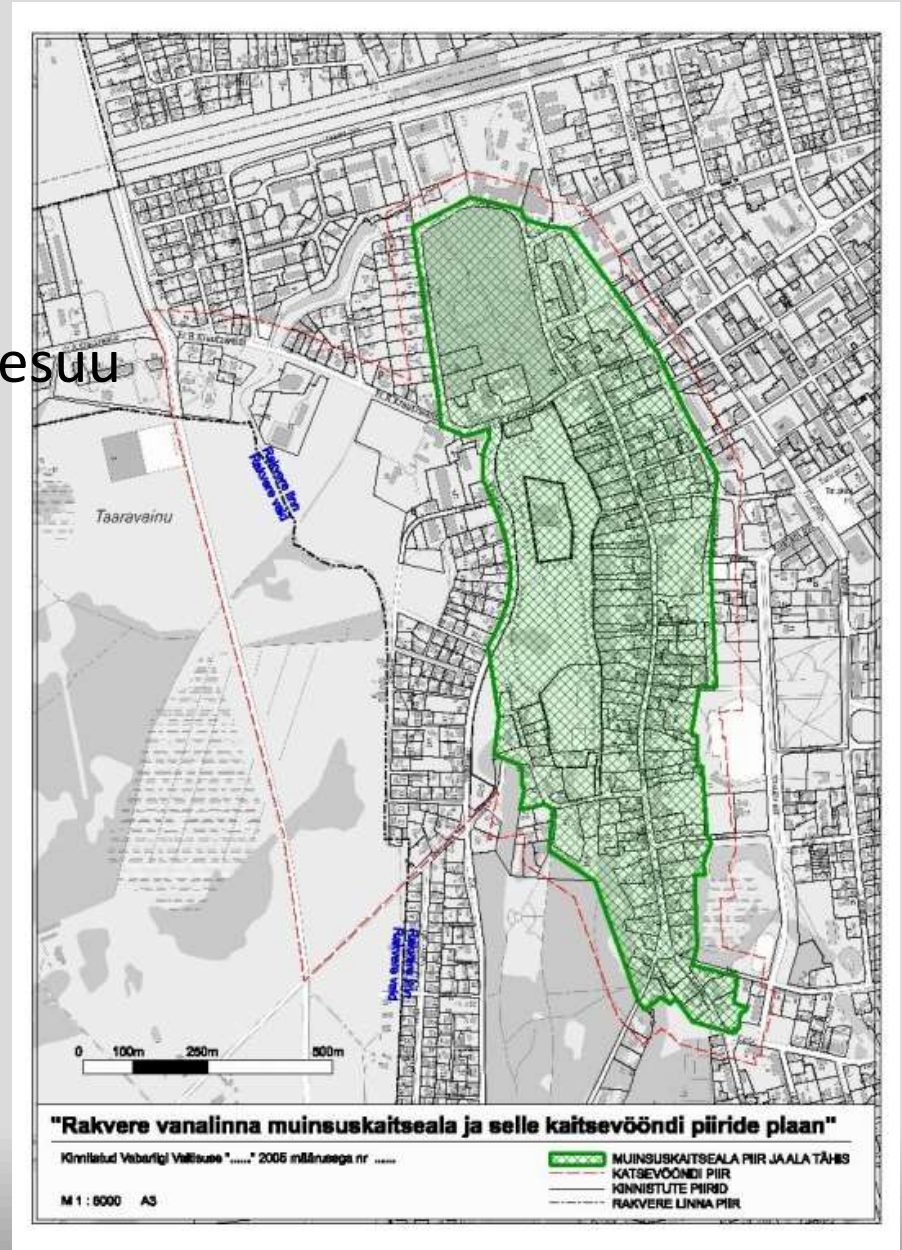
Uued kaitsekorrad

- Tartu
- Rakvere
- Pärnu
- Paide
- Viljandi
- Kuressaare
- Haapsalu
- Võru
- Lihula

- 1995 Valga
- 1979??/1987 Rebala

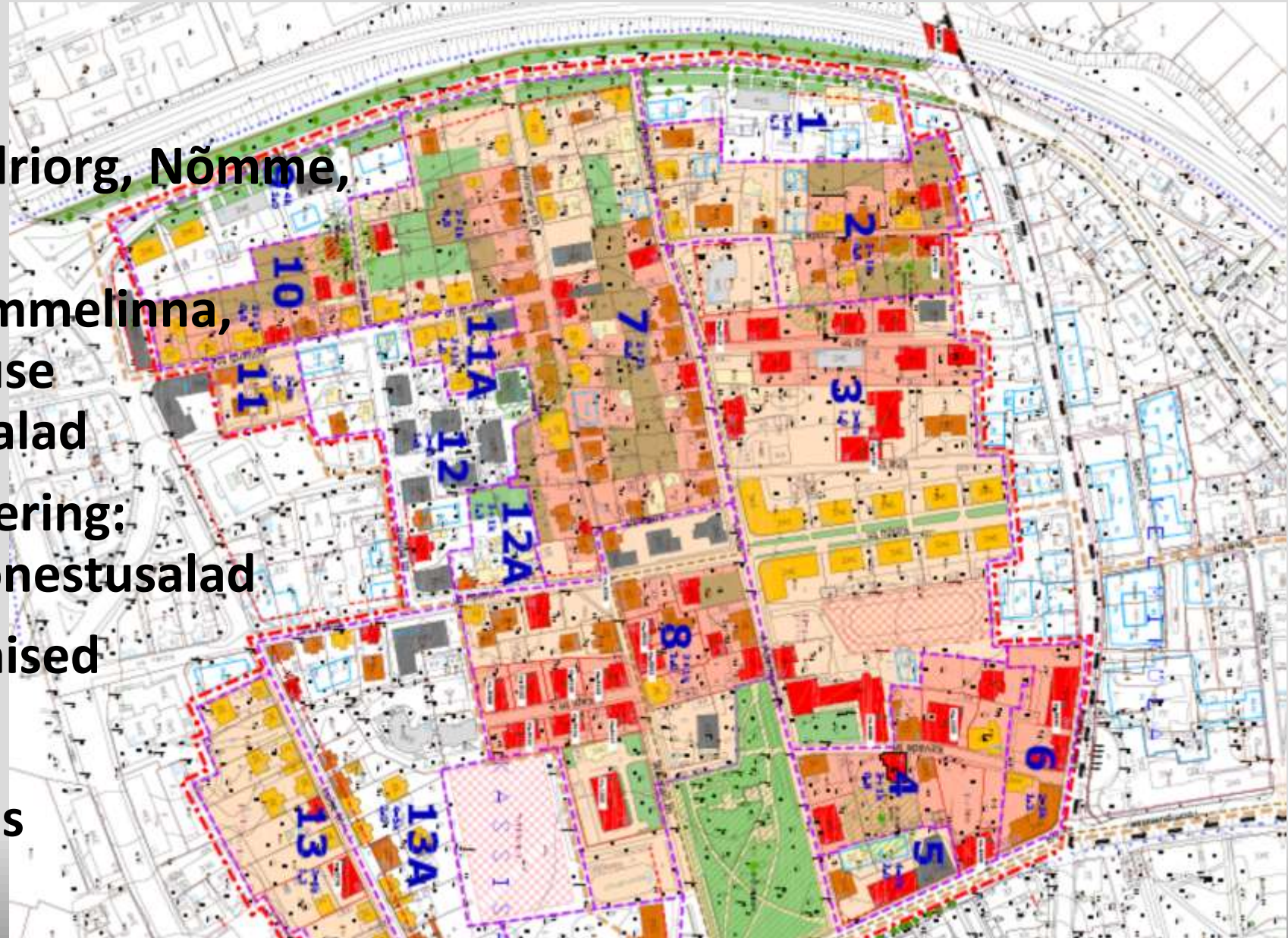
- Kärkla
- Narva-Jõesuu
- Kallaste
- Sindi
- Laekvere

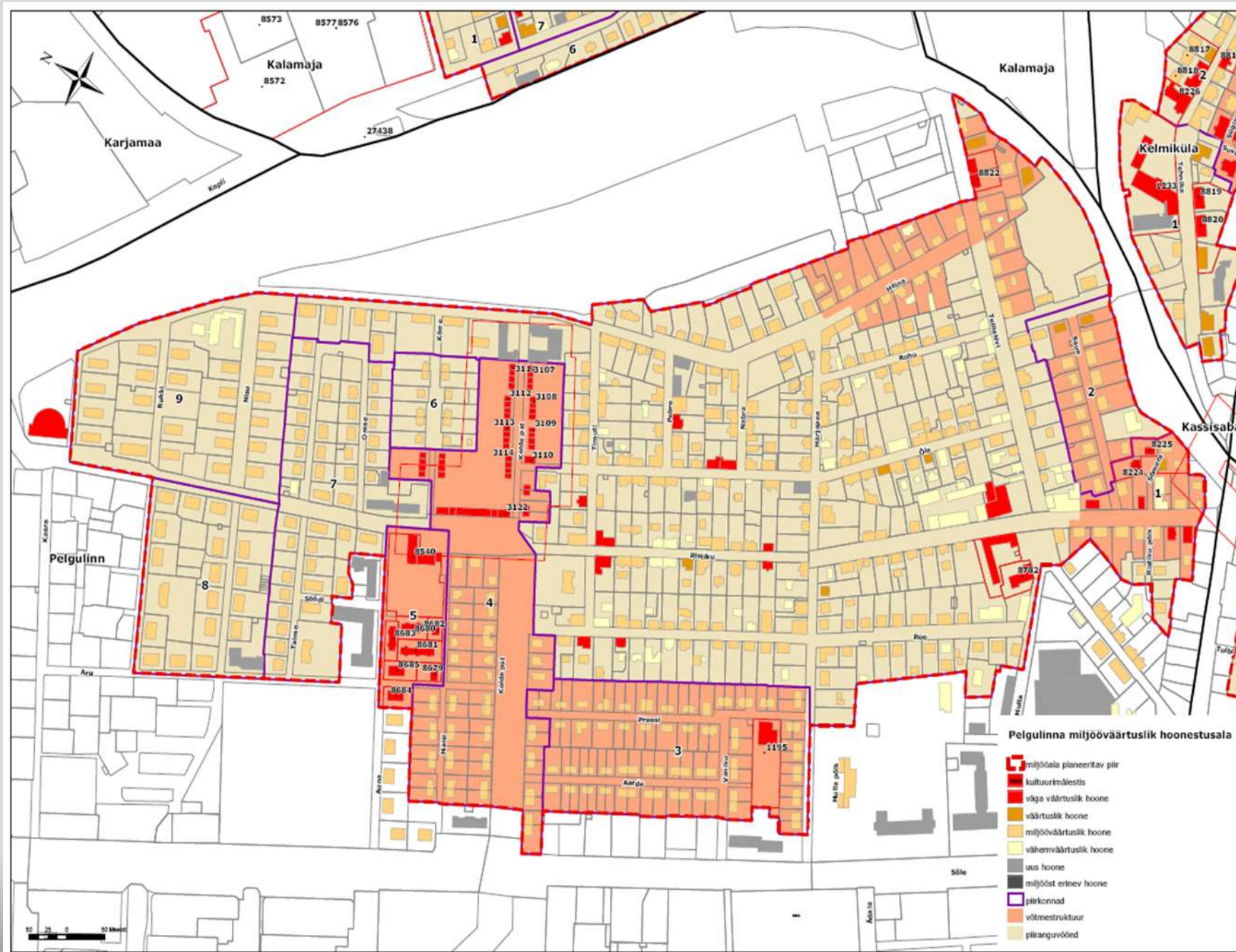

Miljööalad

- 1970.-1980. aastad Kadriorg, Nõmme, Süda tänav
- 1995-1996 Karlova, Tammelinna, Tähtvere ja Toometaguse linnaehituslikud kaitsealad
- 2001 Tallinna üldplaneering: miljööväärtuslikud hoonestusalad
- 2005-2012 inventeerimised
- 2003 planeerimisseadus

Kaitse- ja kasutus-tingimused

Sillamäe, miljöala 2006, peagi muinsuskaitseala

Kohalik kaitse

Planeerimiseadus:

- miljööväärtuslike alade, väärtuslike üksikobjektide ja väärtuslike põllumajandusmaade määramine ning nende kaitse- ja kasutustingimuste seadmine, kui need ei ole üldplaneeringuga määratud;
- kohaliku tähtsusega kultuuripärandi säilitamise meetmete, sealhulgas selle üldiste kasutustingimuste määramine;

Arheoloogiapärandi prognoosimine

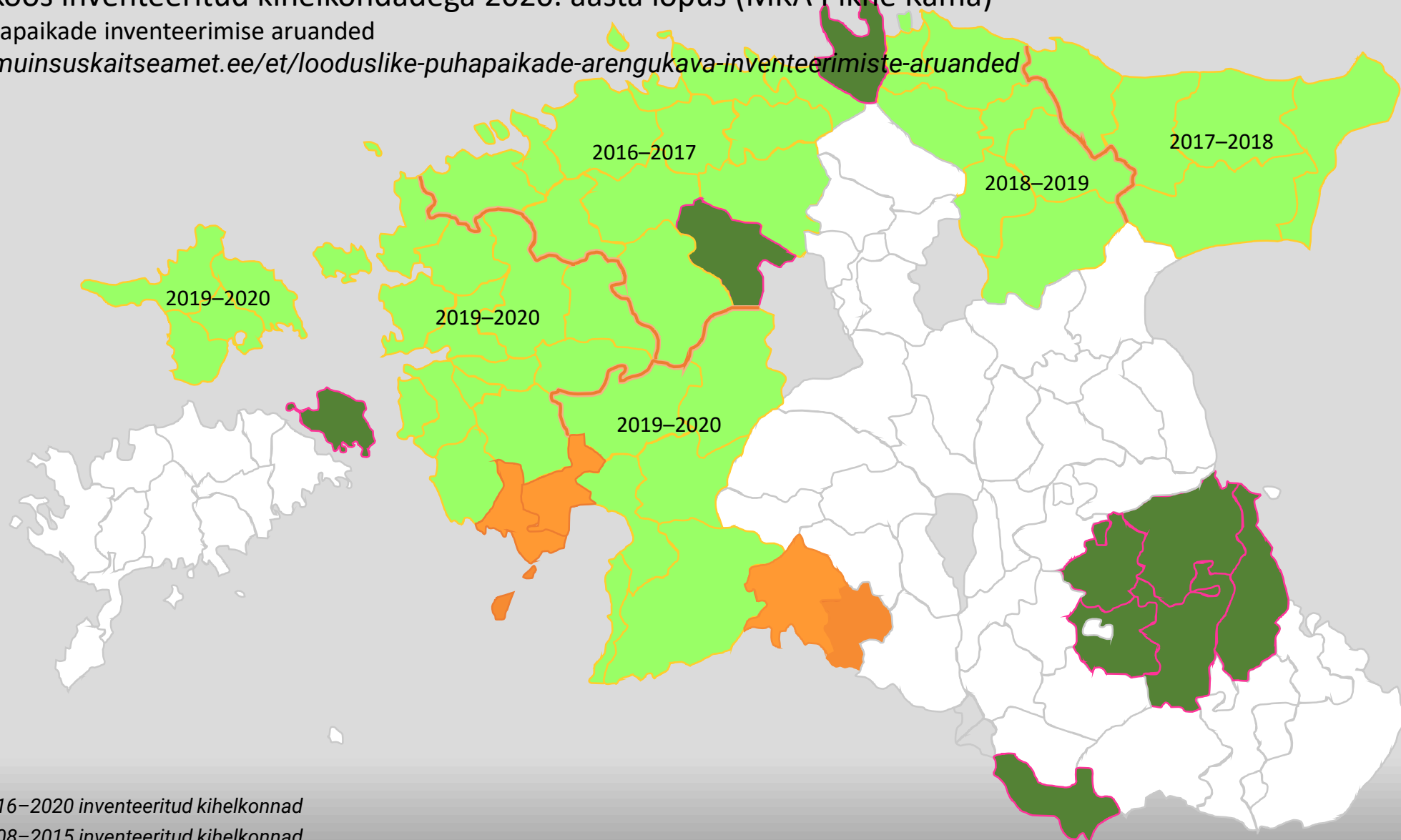

Ajaloolised looduslikud pühapaigad.

Eesti kaart koos inventeeritud kihelkondadega 2020. aasta lõpus (MKA Pikne Kama)

Looduslike pühapaikade inventeerimise aruanded

<https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/looduslike-puhapaikade-arengukava-inventeerimiste-aruanded>

- 2016–2020 inventeeritud kihelkonnad
- 2008–2015 inventeeritud kihelkonnad
- inventeerimine pooleli

Muistised ja pärimuspaigad

<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=placeinfo>

Makita Looga Kabelimägi

Siin Kabelimägi om vana surnuaid. Sinna om surnu püsti matetu. Siin räägitas, et see om Põhjasõja aigne matus. Need ollid noore inimese luud, kõigil olliva amba suun ja suure mehe olliva. Aga seda ei tea, mispärast na püsti om matetu. - Leida Vindi, RKM II 363, 61/2 (8)

Foto: Andres Vindi

- Kalmed, allikad, hiied, kääpad, kultusekivid, asulakohad jne

Ristipuud

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ristipuud>

Pärandkultuur

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/parandkultuur>

Metsamajandus   Ürask riigimetsas   Jahindus   **Pärandkultuur**

Pärandkultuur

Eelmiste põlvkondade tegutsemise jäljed maastikul – see on meie tänane pärandkultuur. Ole teadlik, märka ning hoia kultuurimärke looduses!

Milleks mulle pärandkultuur?

Tutvu objektidega

Videod

Projektid

Pärandkultuur loodusretkedes

Lisalugemist

Korduvad küsimused

Kaardistame Eesti pärandkultuuri

Pärandkultuur on oluline osa meie kultuurist, tükkide rahvuslikust identiteedist. Selleks, et unustuse hõlma vajunud kultuurimärgid uuesti tähelepanu alla tuua, on RMK läbi viinud ulatusliku pärandkultuuri kaardistamise. Eesmärgiks oli kaardistada kindla metoodika alusel kogu Eesti pärandkultuur, sõltumata selle maa- ja omandivormist.

Huvitavaid kohti

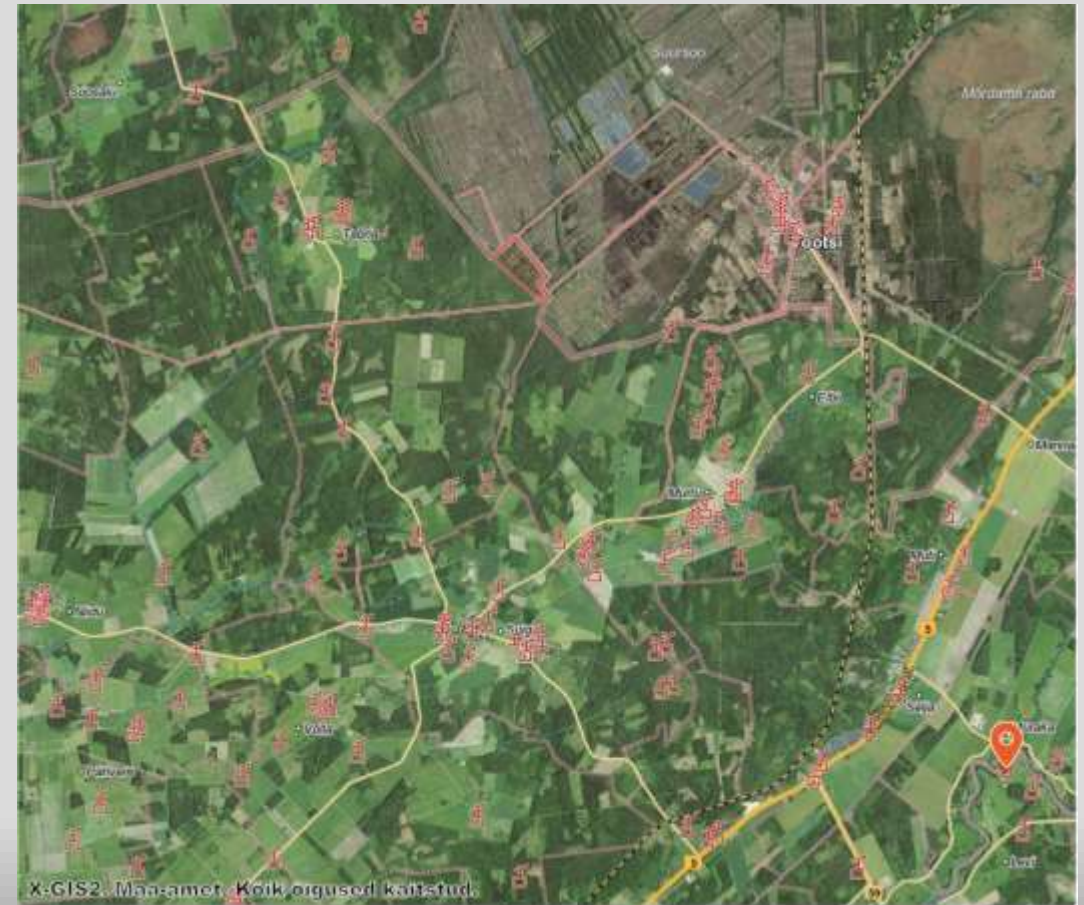

[Vaata teisi pärandkultuuri objekte](#)

Aita kaardistada!

Kui tead Eestis maal huvitavaid paiku, hooned või loodusobjekte, mis vääriksid sinu arvates pärandkultuuriks kuulutamist, anna meile nendest märku, täites ära lühike ankeet.

[Täida ankeet »](#)

2007 Eesti 20. sajandi (1870-1991) arhitektuuri kaardistamine

Sakala Centre, arch Raine Karp, Photo www.ajapaik.ee

- 2007-2009 kaardistati üle 3000 objekti
- 2009-2012 analüüs:
  - 646 dokumenteeritud objekti
  - 114 ettepanekut kaitse alla võtta
- <https://register.muinas.ee/public.php?menuID=architecture>

Eesti Arhitektide Liit 100: 10 sajandi mõjukamat objekti

Harju KEK 1985-2021

- 70 ehitist ehitatud pärast 1945

- 48 1940.-1950.
- 12 1960.
- 10 1970.-1992.
- KUMU? ERM?

Ugala, Viljandi; Irina Raud; interiors
Mait Summatavet; 1986; kaitse all
2016,
Paide Kultuurikeskus, H. Kõll 1987,
kaitse all 2019

Rahvusraamatukogu

Raine Karp, 1992, kaitse all 2017, photos elleday.com

Eramajad

Edgar Velbri, Veljo Kaasik, Toomas Rein, Valve Pormeister

Postmodernism – energiatõhusus?

Triin Reidla MA Nii kole maja!

https://digiteek.artun.ee/fotod/loputood/magister/event_id-217

Meede: Kohaliku omavalitsuse hoonete energiatõhusaks muutmine

<https://www.rtk.ee/meede-kohaliku-omavalitsuse-hoonete-energiatohusaks-muutmise>

<https://pilv.rtk.ee/index.php/s/4ARyxd77XTNWFbJ>

Peri kolhoos Andrus Kasemaa; Ado Eigi

Maaehitised

- Rehemajad
- Vallamajad
- Koolid
- Raudteejaamad
- Meiereid
- Tuulikud
- Palvelad
- <https://register.muinas.ee/public.php?menuID=rehemaja&action=list>
- <https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/uuringud>

Festi Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR(S)

Tükike elavat minevikku

...oli vist kaheksa aastat tagasi, kui mu ...vru ulatusid kuuldused, et kusagil Jäned ...ndis Kõrvemaa laantes pidavat olema suita ...tare, milles elatakse nii nagu vanasti. ...udishimu sundis teadjate juhatusel sinna ...anti teele asuma.

Jänedalt paar kilomeetrit mööda maanteed ...etta poole, siis paremale, metsa. Vankritee ...okles algul tihedas noores männikus, edasi ...meda kuusiku vahel. Kui mets avanes, laius ...eist vasakul kadakane karjamaa. Paremal ...listas teed roigasaed, selle taga pisikesed ...llu- ja heinamaalapid, nende taga jälle mets. ...hvakate kadakate rida viis pilgu üsna ...aadlgi laskuvale õlgkatusele ning teistele, ...samuti mineviku hõnguga hoonetele, mida ...varjasid mõned põlised puud. Ja tõepoolest — ei ühtki korstnat.

Kõigepealt jooksid kaks koeranässi küla- ...lisi vastu võtma. Nende lärmaka tervituskõne

peale astus tarest välja pisut üle keskmist kasvuu mees, kes pikkade valgete juuste ja halli habeme tõttu sarnanes metsavanaga. Jalas kandis ta pastlaid. Saime tuttavaks: Martin Tomp, Salu tare peremees, Salu Mart, nagu ümberkaudsed kutsuvad. Meile sai teadmast Salu-taati. Tegime tutvust ka tare teise elanikuga, Marai õe Juuli-Elenega, küla järgi muudugi Salu Juuli. Sel ajal olid nad veel mõlemad üsna hea tervisega ja sirge seljaga, nii nagu nende majapidamishoonedki. Viimaseid on siin täiskomplekt nagu tõelisel talul kunagi: suitsutare kambrite, rehetoa, rehelause ja aganikuga, loomalaut, ait, kelder, saun, kunagine väike sepikoda, suveköök ja vinnaga kaeu.

Juba esimesel tutvumisel selgus, et ei Mart ega Juuli kuulu suu peale kukkunute kiilda. Pika elu jooksul on talletunud lugematu hulk tähelepänekuid, ladestunud kogemused ja elutarkus. Seetõttu ei lähe kunagi igavaks Salu rahvaga vestelda. Iga elunähtuse tarvis on neil oma arvamus. Kuigi Salu talus puuduvad elekter, raadio ja televiisor, ollakse siin ometi teadlikud kõigest uuest, ka maailmasündmustest. Elades looduse keskel, on nad õppinud tähele panema looduse märke: — «Tänavu on urbi palju, tuleb hea rukkiaasta.»

Siin näeb muistseid tööriistu ja -võtteid. Peerutule valgel võib pilku heita ka vanasse reheatju. Soolal tuhal mõnulev kass ei pene seda pahaks.

— «Kägu jättis vara ära, tähendab — ka lumi tuleb vara maha.»
— «Loodus annab kõigile, aga vägisi ei saa midagi võtta.»
— «Vihma tuleb siis, kui vana ukse haak pingule tõmbab või kui hobune juua ei taha.»
«Näe, taevast harv. Laseb suitsu üles, ja siis peab vihma maha.»

Suitsu võib selles tares talvel küll paksult tulla. Ainsaks küttekoldeks on suur nõgine reheatju, suitsu ainuke väljapääsutee — unka-õõrad ja madalad ukсед. Ainult siin tares võib tunda, kuidas lõhnas meie esiisade elu- ja vabaõhmuuseumi suitsutaredes seda tunda ei tunne.

Väikeste akende tõttu on tares hämar. Selleks et me paremini näeksime, süütas perenaine minu hämmelduseks — peeru. Veel mõneks imestasime, nähes, kui vabalt siin peerutulega ringi käidi. Juhtus, et mu fotoaparaa di filter kukkus maha ja veeres vanase väljanägemisega laua alla. Perenaine raskas kohe peerutule talle tagant järele, seidi ja laua vahele, kus paistis ohtralt ämbli-õõrke. Minu kokkunud märkusele, et tohoh, «maja põlema ei lähe, kostis Salu Juuli hämerahuga: «Kui sedasi pole ette seatud, ei lähe siis lähe.»

Rehetoas ahi lausa säitendas nõest. Ahju soojal tuhal tukkus kass. Paksu-paksu kass on kaetud ka seinad ja parred, pikad mapurikad ripuvad õlgkatusest. Kambri-õõrke suits nii hõlpsasti ei pääse. Siia avaneb õõrad soojaauk.

Siin peres võib tarvitusel näha ka paljusid muistseid tarbeesemeid, nagu puust piimanõu, õõrad, puutelgedega vanker ja palju muud.

Kogu see kordumatu omapära ja paar suurt muhedat juttu Salu-rahvaga on meelitanud siia palju külastajaid. Tullakse nagu elusse muuseumi. Ja see ta tõeliselt ongi. Kord küsiti Salu-taadilt: «No ütelge, kulla inimene, miks te ei taha elada nii nagu teised tänapäevased?» Taadil kohe vastus valmis: «Ei te siis teate, tuleks, kui me teiste moodi korstnaga elaks.»

Külastajate hulgas on olnud väga mõjuvaid inimesi, koguni ministreid. Salu taati see vastust välja ei vii. Rahulikult piipu popsudes mõeldab ta kõiki ühe-sama mõõdupuuga. Ta räägib ja räägib Salu talu kultuurimälestist ja kaitse alla. Oigesti tegi. Koguni teeviit tundi üles.

Kaks aastat tagasi, pärast suurt augusti-õu külastasin taas tuttavat paika. Eba-õnneldiva üllatusena leidsin, et torm oli vanasse elutare katusesse rebimud ühe suure ja väiksema auku. Kannatada olid saanud teised hooned. Salu taat, pisut rohkem õnne vajanud kui eelmisel kohtumisel, tundis väliselt olevat rahu ise: «Praegu on veel nad tugevad, aga eks need hävi kiiresti, abi ei tule. Näe, omal ei kannu jalad enam ronimist ja ega pea ka kiita ole.»

Ülalt: Salu talu elumaja, saun, ait ja sealaut.

Militaarpärand

<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=militaryheritage>

- [Eesti 20. sajandi sõjalise ehituspärandi kaardistamine ja analüüs. Pilootprojekt - Rae vald](https://register.muinas.ee/ftp/MKA%20inventeerimine/Rae.militaar.pdf)

<https://register.muinas.ee/ftp/MKA%20inventeerimine/Rae.militaar.pdf>

- [Saare maakonna militaarobjektide ekspertiis](https://register.muinas.ee/ftp/MKA%20inventeerimine/Saaremaa.militaar.pdf)

<https://register.muinas.ee/ftp/MKA%20inventeerimine/Saaremaa.militaar.pdf>

Kohad, mida me muidu vist ei teaks?

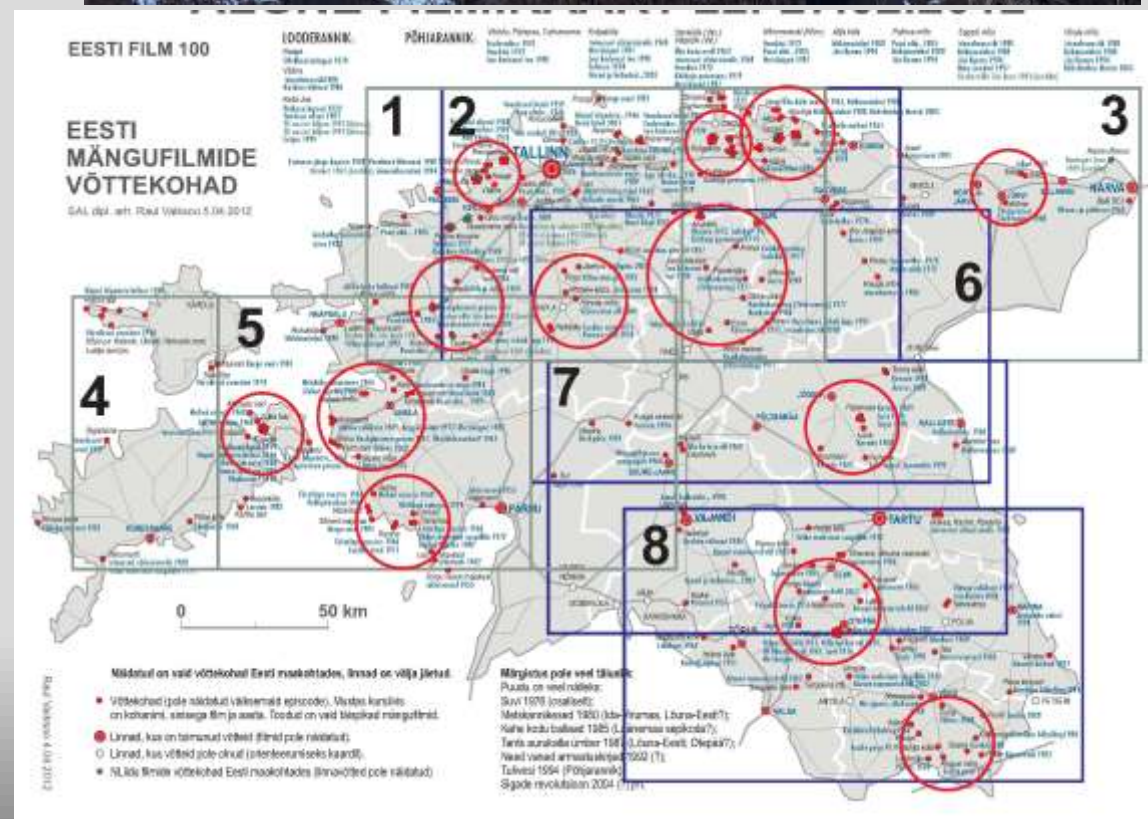
Fotod: visitestonia, Facebook

Sünergia

Alternatiivne tähelepanu

Kaasaegne muinsuskaitse väärtustab kogukonda

Katrina Tang

Meie ühine väärikus- (inim)õiguste põhine lähenemine

- Elanikud
- Koolid
- Ametiasutused
- Teenindus

Faro konventsioon 2005, Eesti 2021 (Läti 2006)

Konventsiooniosalised nõustuvad:

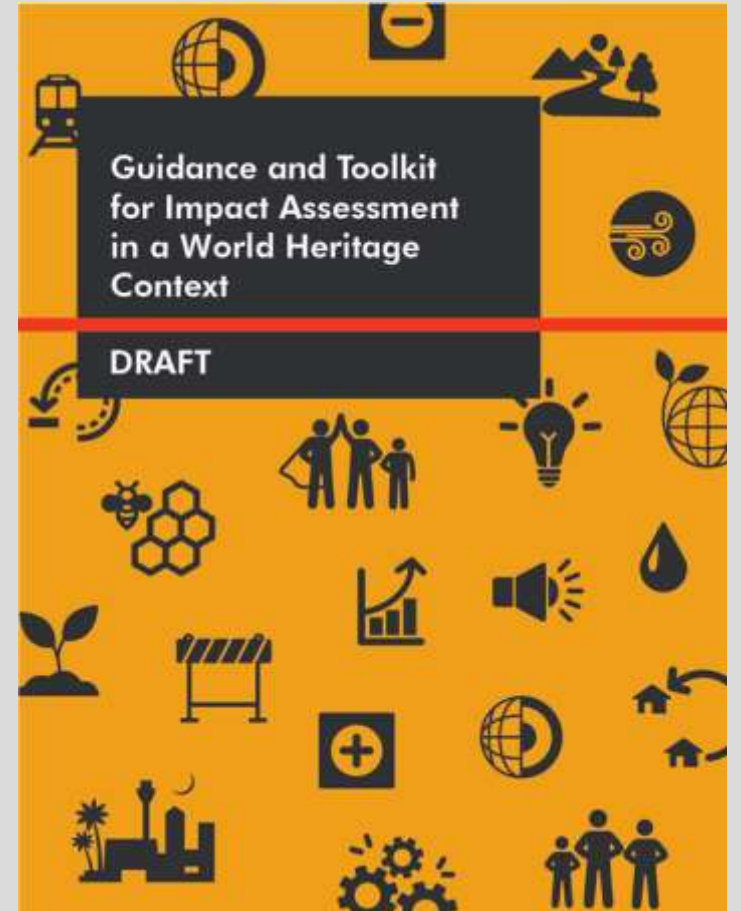
- tunnistama, et kultuuripärandiga seotud õigused sisalduvad loomupärasest õiguses osaleda ühiskonna kultuurielus, nagu on sätestatud inimõiguste ülddeklaratsioonis;
- tunnistama individuaalset ja kollektiivset vastutust kultuuripärandi suhtes;
- rõhutama, et kultuuripärandi säilitamise ja selle jätkusuutliku kasutamise laiemaks eesmärgiks on inimareng ja elukvaliteet;
- astuma samme, mis on vajalikud konventsiooni sätete kohaldamiseks ja mis puudutavad: – kultuuripärandi rolli rahumeelse ja demokraatliku ühiskonna ülesehitamisel, jätkusuutliku arengu protsessis ja kultuurilise mitmekesisuse edendamisel; – suuremat pädevuste koostöötava avaliku sektori, institutsioonide ja erasektori osaliste hulgas.

Faro konventsioon

- **pärandi kogukond** - inimesed, kes väärtustavad kultuuripärandi teatud aspekte, mida nad soovivad avaliku tegevusvõrgustiku kaudu säilitada ja tulevastele põlvkondadele edasi anda
- igaühel on õigus individuaalselt või kollektiivselt kultuuripärandist kasu saada ja panustada selle rikastamisse;
- soodustama majandus- ja sotsiaalkliimat, mis toetab osalemist kultuuripärandiga seotud tegevustes;

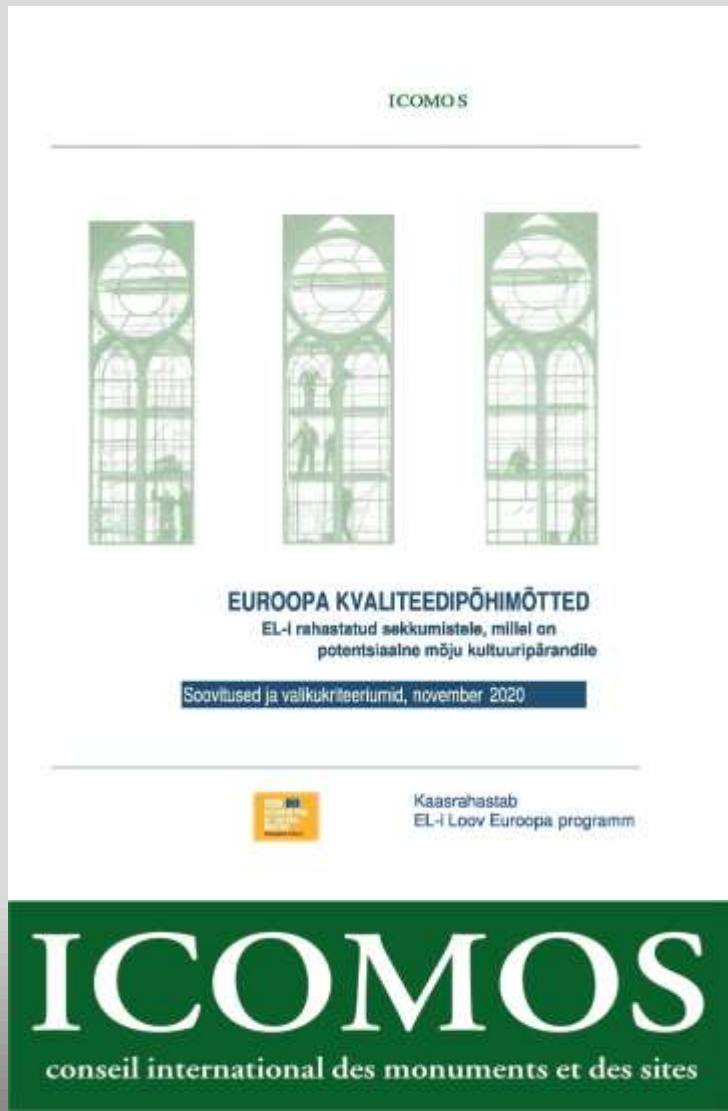
Planeeringud ja mõjude hindamine

- **Keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH)**
- **Faro konventsioon:** rikastada majandusliku, poliitilise, ühiskondliku ja kultuurilise arengu protsesse ja maakorraldust, tehes vajaduse korral **kultuuripärandi mõju hinnanguid** ja rakendades leevendusstrateegiaid;

EUROOPA KVALITEEDIPÕHIMÕTTED EL-i rahastatud sekkumistele, millel on potentsiaalne mõju kultuuripärandile

file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/EUQS_revision-2020_EN_THE_BASIC_principles_simple_ET%20(1).pdf

40 põhimõtet

- Põhimõtted ja standardid [2]
- Järelevalve ja hindamine [3]
- Kvaliteedi põhimõtetet edendamine [3]
- Juhtimine/administreerimine [2]
- EL ja riiklikud programmid [6]
- Riskihindamine ja leevendused [1]
- Projektide lähteülesanded ja hankedokumendid [3]
- Uuringud [5]
- Projekteerimine [5]
- Haridus ja koolitused [4]
- Hanked [1]
- Kvaliteedi tunnustamine [1]
- Rakendamine [4]

Majandus- ja taristuministri määrus “Nõuded ehitusprojektile” <https://www.riigiteataja.ee/akt/118072015007>

- **§ 25. Ehitusprojekt ehitise lammutamiseks**
- 9) enne 1940. aastat ehitatud ehitise kohta andmed hoone ehitamise ajaloo kohta, säilinud väärtuslike detailide loetelu koos fotodega ja ettepanekuid nende taaskasutamiseks.

Keskkond

Lillepaviljon ja Tuljak, Tallinn, Valve Pormeister 1960-65

Interjöörid

ALLIKAS: EESTI ARHITEKTUURIMUUSEUM

Keeruline pärand või pärand kui ressurss?

Rapla KEK

Arhitekt Toomas Rein, 1977, protected 2016

Keeruline pärand või regionaalpoliitika?

Tsooru
Arhitekt Toomas Rein,

Põdrangu

Unikaalne arhitektuur

Vabaõhumuuseum;

Omedu Arhitekt Ado Eigi, 1977-1988

fotod Ott Kadarik , Riin Alatalu

Monumentaalkunsti inventuur, EHD 2021

<https://muinsuskaitsepaevad.ee/naitusest/>

Anu Soojärv, MA https://digiteek.artun.ee/fotod/loputood/magister/event_id-625

Kurtna, https://digiteek.artun.ee/fotod/aruanded/konserveerimine/event_id-4456

Kurtna Anu Rank-Soans

Maarjamäe memoriaalid
1960, 2018

Monumendid

Naissaare militaarkunst

https://digiteek.artun.ee/fotod/aruanded/konserveerimine/event_id-1033

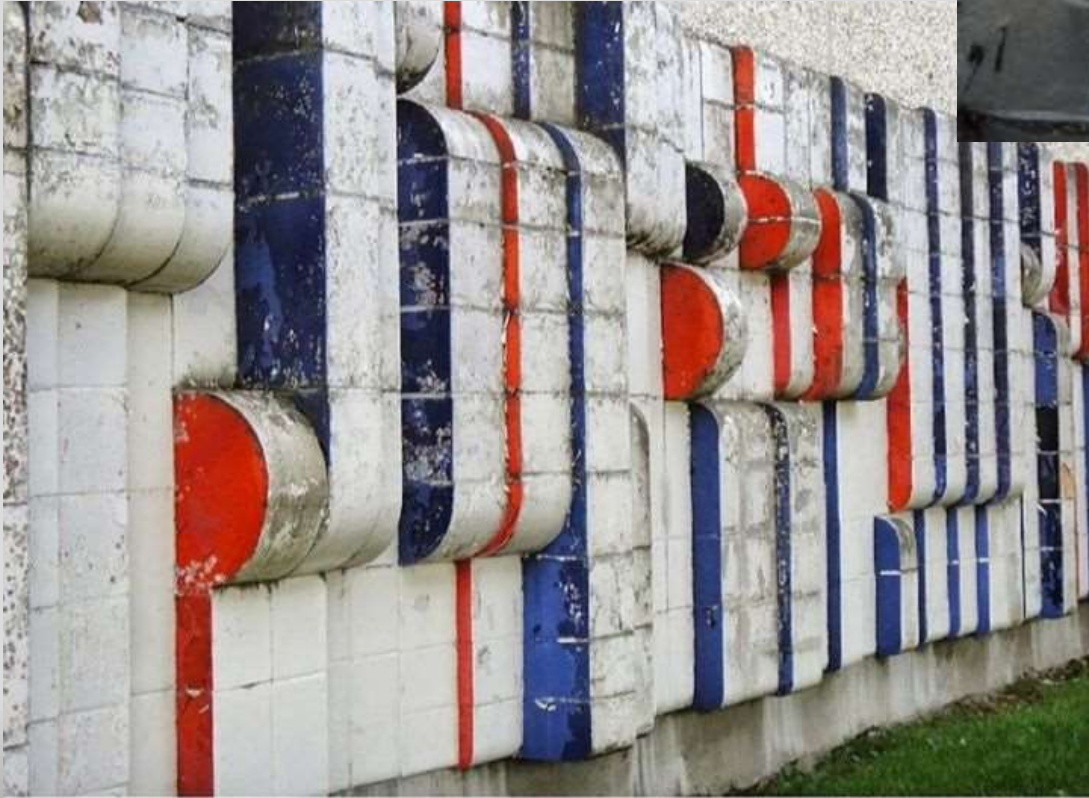

Relocation???

https://digiteek.artun.ee/fotod/aruanded/konserveerimine/event_id

https://digiteek.artun.ee/fotod/aruanded/konserveerimine/event_id

Hara baas

The Church, Dublin

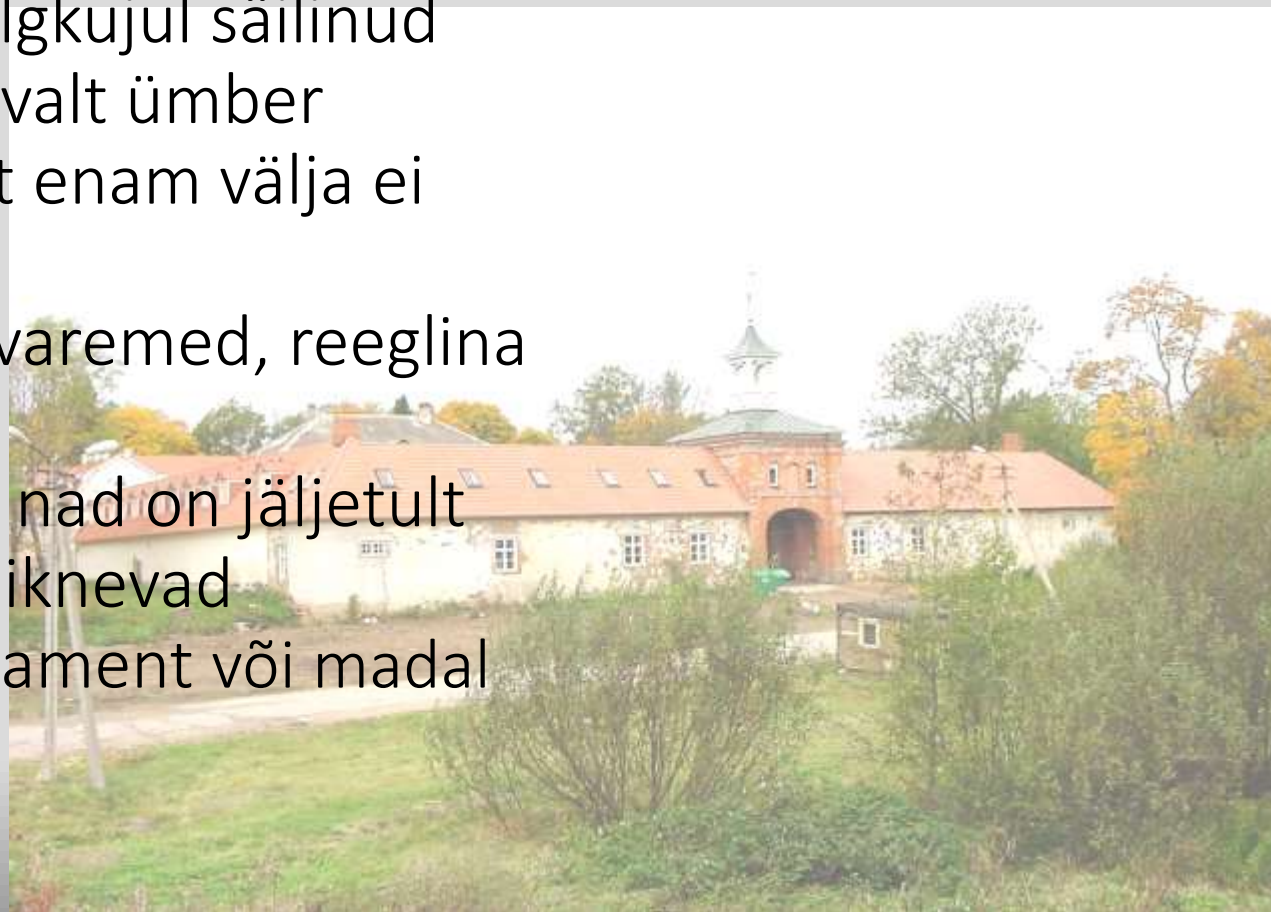
www.mois.ee:

2004. aasta lõpu seisuga on 1254 mõisa peahoonest:

414 (33,0%) peaaegu või äratuntaval algkujul säilinud
93 peahoonet (7,4%) osaliselt või tugevalt ümber
ehitatud, nii et algset välimust hoonest enam välja ei
loe.

109 peahoonest (8,7%) selgepiirilised varemed, reeglina
suur osa müüre või seinu.

638 peahoonet (50,9%) on hävinud, st nad on jäljetult
kadunud/lammutatud, nende kohal paiknevad
uusehitused või on hoonest alles vundament või madal
rusuhunnik.

Kultuurimälestiste registris ehitismälestistena kaitse all:

- 2434 objekti, mille nimetuses on „mõis“
- sh 284 objekti, mille nimetuses on „mõisa peahoone“.

EV100 ja mõisakoolid 100

- 298 mõisakooli 1920-2015
- 2021 67 mõisakooli

Vasalemma Katrina Tang, Mooste

- www.mois.ee
- 2004 139 mõisat, kus tegutses avalik sektor
- 77 kooli 15 lasteaeda
- 5 lastekodu
- 14 vallamaja
- 18 hooldekodu
- 10 raamatukogu
- 11 rahvamaja
- 3 metskonda
- 2 looduskaitseala keskus
- 1 ülikooli õppehoone
- 1 teadusinstituut

- 2000-2014 on suletud 126 maakooli ja 41s maakoolis on vähendatud kooliastmeid või taandatud need hoopis lasteaedadeks. NB! tegutsevast 1147st koolist ja lasteaiast moodustab see vastavalt 11% ja 3,5%.
- Avatud on 15 uut kooli, neist 5 Tallinna lähivaldades. Mõisates: RAM Vodja kool, Sänna Leiutajate Külakool ja Kohila mõisakool
- Iga viies maakohas asuv kool paikneb ajaloolises mõisahoones

19.04.2015 kv.ee aktiivselt müügis 35 mõisa peahoonet ehk 7,4%:

- Abja, Andevei, Essu, Haaslava, Hõreda, Härgla, Järlepa, Karinu, Kehtna, Kiviloo, Kolu, Konuvere, Kurista, Kursi, Kuusiku, Kõima, Laiküla, Laugu, Linnamäe, Morna, Norra, Nurme, Oti, Pidula, Pokardi, Polli, Purdi, Purila, Riisipere, Roodi, Sikassaare, Sooniste, Tiskre suvemõis, Torma, Uue-Põltsamaa

2015 peahoonetega 12 tehingut 3500 – 492 000 eurot. Kõik olid nõ kasutusest väljas

Kv24.ee 23.11.2020 (23)

- **Norra**, **Andevei**, Ojasoo, Peedimoisa, **Konovere**, Pilguse, **Kurista**, Jäärja, Kodasoo, Uue-Varbla, Tamme, Eikla, **Abja**, Rahumäe, Peetri, Triigi, Vaeküla, Meeri, Rava, Restu, Aaspere, Ravila valitsejamaja

Kv24.ee 01.11.2021 (25)

- Ohtu, Seidla, Konovere, Kirimäe, **Aaspere**, **Triigi**, Pakaste, **Norra**, Otimõisa, Udriku, **Rava**, **Ravila valitsejamaja**, Polli, **Eikla**, Soosaare, **Abja**, Kehtna, Hõreda, Linnamäe, Laitse, **Vaeküla**, Loodna, Kuusiku, **Restu**, Torma

Eraomanikud – kohaliku arengu toetajad! Mõisad ja kirikud on kõrge avaliku huvi objektid! Rahaline ja moraalne tugi

Fotod: Allikukivi ja Arkna mõis; Arvo Meeks; Meelis Rondo

Maailmapärandi nimekiri

- 1978 üldtuntud üksikobjektid
- 1990. linnad
- 2000. segapärand
- 2010. seeriad

- 2021:
- 1154 kohta 167 riigist (ratifits 195 riiki)
- Itaalia, Saksamaa, Hispaania, Hiina pärand kokku ligi ¼
  - 897 kultuur
  - 218 loodus
  - 39 sega
  - 52 ohustatud
    - 3 välja arvatud
  - Vaimne kultuuripärand

Pealinnad

- Varssav 1980
- Budapest 1987
- Peking 1987
- Peterburi 1990
- Moskva 1990
- Praha 1992
- Delhi 1993
- Vilnius 1996
- Riia 1997
- Tallinn 1997
- Bakuu 2000
- Rooma 1980
- Valetta 1980
- Bern 1983
- Vatikan 1984
- Istanbul 1985
- Pariis 1991
- Luxembourg 1994
- Viin 2001
- San Marino 2008
- .....

Tasakaalustatud ja esinduslik nimekiri

- The Global Strategy for a Representative, Balanced and Credible World Heritage List is designed to identify and fill the major gaps in the World Heritage List. It does this by encouraging more countries to become States Parties to the *Convention* and to develop Tentative Lists as defined in paragraph 62 and nominations of properties for inscription on the World Heritage List.
- (see <http://whc.unesco.org/en/globalstrategy>)

Bikini Atoll Nuclear Test Site, Marshall Islands

